

Право на материнство та батьківство

Журавльова О.М.
Прикарпатський національний
університет ім.В. Стефаника,
Юридичний інститут
Викладач кафедри
теорії та історії держави і права

Набрання чинності новим Сімейним Кодексом України стало одночасно і результатом певних соціальних змін, що мали місце за останні роки в нашому суспільстві, і підставою подальшого розвитку правового регулювання сімейних відносин. Роки чинності нових законодавчих норм демонструють позитивні, рушійні зміни, і водночас – величезні проблеми, що виникли в практиці регулювання сімейних відносин в сучасних умовах.

Право на материнство, батьківство є природним правом жінки(чоловіка), воно має бути забезпечене примусовою силою держави. Від визначення правової природи вказаних прав буде залежати, способами якої саме галузі буде здійснюватися захист цих прав. Природа права на материнство та батьківство на сьогодні є мало дослідженим питанням.

Вперше на законодавчому рівні Сімейний кодекс України закріпив право дружини та чоловіка на материнство та батьківство. На перший погляд, здається, що вище означена проблема є вирішеною – право на материнство, батьківство повинно охоронятися нормами Сімейного Кодексу України, але проти цього існують багато заперечень. Аналіз змісту вказаних прав та їх особливостей дозволить з'ясувати їх правову природу.

На думку ряду вчених-юристів таких як В.П. Мироненко [1, с.186], А.М. Нечаєва.[2, с.104], «материнство – це стан жінки, яка має дитину». Цей стан виникає у момент народження дитини і припиняється з її загибеллю або смертю

самої матері. Це визначення не можна вважати задовільним, оскільки за медичним трактуванням жінка стає матір'ю з моменту зачаття та до моменту пологів теж потребують захисту з боку законодавства [3, с.7].

Проте у навчальній літературі останнім часом зустрічається визначення материнства як забезпеченої законом можливості жінки здійснювати репродуктивну функцію – народжувати дітей, утримувати та виховувати. Можливість жінки мати чи не мати дитину частіше за все забезпечується її власною волею та станом її здоров'я. Законодавче ж забезпечення вказаної можливості не впливає на можливість мати дитину. Вважаємо, у цьому визначенні змішані поняття «право на материнство» та «материнство». Але на наш погляд, поняття материнство має дещо інший характер, ніж право на материнство. Воно включає в себе і фізіологічний стан жінки під час вагітності, і її соціальне становище.

Отже, материнство – це фізіологічний та соціальний стан жінки з моменту зачаття або (застосування репродуктивних технологій) до смерті дитини або смерті самої матері.

Батьківство в праві визначається як факт походження дитини від певного чоловіка, юридично посвідчений записом про народження дитини в актах державних органів РАЦС. Відмінності в реалізації правах чоловіка та дружини зумовлюються фізіологічними особливостями жінки та чоловіка та соціальним станом жінки-матері. Але, слід зауважити, що батьківство не обмежується юридично посвідченим записом в органах РАЦС про народження. Із змісту статей 49 та 50 СК України випливає, що батьківство визнається з моменту зачаття і є соціальним станом чоловіка, оскільки він має теж певні права та обов'язки в той час, коли його дружина є вагітною.

Слід визначити, що специфіка права на материнство та право на батьківство полягає в тому, що вказані права важко здійснити самотійно, а по-друге оскільки посадові і службові особи не є суб'єктами сімейних правовідносин, то вони і не можуть бути зобов'язаними особами у вказаних правовідносинах.

Здійснюючи право на материнство та батьківство, батьки мають право на захист своїх особистих немайнових прав від протиправних посягань інших осіб способами, встановленими главою 3 ЦК і статтею 18 СК України, а також іншими способами відповідно до змісту цього права, способу його порушення та наслідків, що їх спричинило це порушення.

Право на батьківство знаходиться у тісному зв'язку з правом на материнство і також складається з трьох правомочностей. Ці правомочності полягають у тих самих можливостях, які має жінка-мати, але з певними особливостями. Так, чоловік, так само як і дружина, має право вирішувати, мати чи не мати йому дитину, вимагати від кожного певної поведінки, яка б не перешкоджала здійсненню його права на батьківство, а також можливість захисту своїх батьківських прав у суді.

Розглядаючи права на материнство та батьківство у подружжя, необхідно звернути увагу на те, що, відповідно до статті 54 СК, усі найважливіші питання життя сім'ї мають вирішуватися подружжям спільно, на засадах рівності. Це означає, що дружина і чоловік, здійснюючи своє право на материнство та батьківство, обмежені відповідним правом один одного, тобто, по-перше, питання, мати чи не мати дитину, повинно вирішуватися ними спільно, а по-друге, дії, спрямовані на здійснення кожним з них своєї репродуктивної функції, мають здійснюватися ними щодо один одного, а не щодо сторонніх осіб.

Право на материнство, батьківство є природнім правом жінки та чоловіка. У своїй переважній більшості природні права людини, такі як право на життя, здоров'я, ім'я, честь, гідність тощо, виникають з моменту її народження. Але цього не можна сказати про право на материнство, батьківство, оскільки з моменту народження людина ще не здатна зачати, виносити, народити та вигодувати дитину і навіть вирішити питання про те, мати її чи не мати. Отже, можна стверджувати, що підставою виникнення права на материнство, батьківство є факт досягнення жінкою чи чоловіком статевої зрілості. Статева зрілість не стосується соціальних факторів, зокрема здатності виховувати дитину і матеріальної спроможності утримувати її, а є природним станом

людини і настає у кожної особи при досягненні певного віку. Саме з цього віку і виникає право у жінки та чоловіка здійснювати свої репродуктивні функції, тобто право на материнство, батьківство у повному обсязі.

Таким чином, право на материнство, батьківство можна визначити як особисте немайнове право, яке виникає з приводу здійснення жінкою та чоловіком їх репродуктивної функції з моменту досягнення ними статевої зрілості та є забезпеченими законом можливостями самостійно вирішувати питання, мати чи не мати дитину, вимагати від усіх та кожного поведінки, яка сприятиме здійсненню цього права, звертатися за захистом своїх прав від протиправних посягань інших осіб способами, встановленими чинним законодавством.

Література

1. Мироненко В. Охорона сім'ї, материнства, дитинства – основа удосконалення шлюбно-сімейного законодавства України // Українське право. 1998. - №1. - С.186.
2. Нечаєва А.М. Семья как самостоятельный объект правовой охраны // Государство и право. – 1996. - №12. – С.104
3. Вороненко Ю.В., Радиш Я.Ф. Медичне право в системі права України // Український медичний часопис, 2006. - №5(55). – С.25-67.